

PERSPEKTIVY VIZUÁLNÍ KOMUNIKACE V TECHNICKÉ VÝCHOVĚ

TVARUŽKA Václav – RUDOLF Ladislav, ČR

Resumé

Tento článek pojednává o problematice využívání videoklipů ve výuce odborných předmětů. Popisuje výzkum, který probíhá a který se zabývá efektivitou využívání této vizuální formy. Článek rovněž popisuje výhody a nevýhody této prezentační formy.

Klíčová slova:

výuka, výukový klip, formy a metody, struktury, vizuální komunikace.

PROSPECTS OF A VISUAL COMMUNICATION IN TECHNICAL EDUCATION

Abstrakt:

This story is about the issue of using videoclips in education of special subjects. It describes the explore that preceeds and that is interested in effectiveness of using these visual forms. The article also describes advantages and disadvantages of this presentation form.

Key words: Educational clip, conceptual knowledge, technological education, communication

1 ÚVOD

Digitální vizuální záznamy zvláště pak digitální obrazový klip jsou fenoménem, který v současnosti velmi výrazně ovlivňuje mezilidskou komunikaci. Tato nová extenze přináší mnohé otázky a jevy také do prostředí školního vyučování. Posun od komunikace slovem ke komunikaci obrazem je v současné době podpořen nejen vlivem televize, ale zejména rozvojem informačních technologií a obrazové komunikace.

2 PERSPEKTIVA VIZUÁLNÍ KOMUNIKACE VE VÝUCE

S množstvím informací, které nás obklopují, logicky pracujeme tak, že je uspořádáváme do struktur. Struktura je v podstatě obsahem každého média - psaného textu, zvukové či obrazové informace. Každé médium má své charakteristické uspořádání informací, které působí na naše vnímání. Marschall McLuhan (7. s. 8) toto vyjádřil větou: „Médium je poselstvím...“. Tento autor rovněž zastává názor, že každé nové médium je další „extenzí“ člověka, tedy „prodloužením“ jeho smyslů.

Nutno podotknout, že využívání a současný rozvoj digitální obrazové komunikace souvisí rovněž se sociokulturním prostředím. Toto můžeme dokumentovat studií kterou zpracovala společnost Infonetics Research (1). Tato studie uvádí, že stále více lidí stahuje do svých mobilních telefonů video. Největší zájem o tuto službu mají uživatelé v Asii (57 %) a Evropě (31 %). Oproti loňskému roku mohou letos mobilní operátoři očekávat nárůst zisku o více než 300 % (celkem asi 200 milionů USD). Studie dále předpokládá, že v roce 2010 bude tuto službu využívat již bezmála 50 milionů lidí. Velkou zásluhu na tomto předpokládaném zájmu budou mít především masivní

marketingové kampaně mobilních operátorů, jejichž zisky z klasického telefonování a posílání sms zpráv v poslední době stagnují a proto se snaží nabízet a propagovat stále nové a nové služby.

2.1 Rizikové faktory vizuální komunikace

S digitálním vizuálním záznamem se můžeme setkat také v negativním používání, kdy jsou digitální cestou šířeny záznamy s násilnými projevy agrese a s jinými patologickými jevy. Tento jev se dnes promítá také do oblasti školství a mnozí žáci již nyní využívají mobilní telefony s integrovanými digitálními kamerami ke komunikaci. Roce 2007 byla česká veřejnost konfrontována se zveřejňováním případu zveřejňování vizuálních klipů na internetovém portálu www.youtube.com, kde jsou prezentovány záznamy nepřiměřených reakcí učitele na pedagogy na situace vyprovokované žáky. Naší snahou je zkoumat fenomén výukového klipu z hlediska percepce jeho obsahu a vazby na diagnostiku poznatkových změn procesuálních konceptuálních a pojmových.

2.2 Výzkum efektivit výukových klipů

Oblast digitálních vizuálních záznamů je velice obsáhlá a její dílčí část jsme řešili v disertační práci s názvem *Strukturace digitálních vizuálních záznamů v technologické edukaci*. Zaměřili na záznamy používané v technologické edukaci z pohledu didaktického, zejména vizuální dokumentace pracovního postupu (diagnostiky procedurálních znalostí) a dále pak záznamu sloužícího k popisu technického systému (diagnostiky pojmových a konceptuálních znalostí).

Pro zkoumání vizuálních záznamů jsme si zvolili výukový klip. Hlavním cílem řešeného výzkumu bylo rozpracovat principy digitálních vizuálních záznamů v technické edukaci, provést jejich analýzu, ověřit jejich efektivitu a vymezit hranice jejich použití. Tyto cíle jsme se uskutečňovali na základě realizace dílčích cílů teoreticky i empiricky zaměřených.

V teoretické části práce jsme popisovali důvody a okolnosti, které nás vedly ke studiu zvolené problematiky. Prováděli jsme analýzu výzkumného pole a snažili integrovat aktuální poznatky z oblasti mediální filozofie, psychologie, pedagogiky a výuky technologií. Při této teoretické analýze jsme využívali především primárních a aktuálních informačních zdrojů. Pro statistickou analýzu jsme používali statistický program SPSS 13.0. Vzhledem k tomu, že vizuální výukové klipy zkoumáme ve vztahu k technologiím, zařadili jsme do teoretické části práce rovněž témata technického experimentu a komponentní analýzu technického systému. Naší snahou bylo podat ucelený pohled na možnosti použití výukových klipů v technologicky zaměřených předmětech, včetně popisu vizuálních komunikačních strategií, které provázejí percepci nových medií.

Hlavními idejemi této teoretické analýzy je zdůraznění faktu, že vizuální výukový klip, používaný při technologické edukaci ve spojení s praktickou výukou je přínosem pro výchovu žáků z hlediska mediální pedagogiky, neboť umožňuje konfrontaci „mediálního produktu“ s reálnou praktickou zkušeností tvorby, technologie a práce. Mediální pedagogika a její pojetí v Rámcových vzdělávacích programech je zaměřena na vzdělávací oblast Člověk a společnost. Naše analýza chce zdůraznit že vzdělávací oblast Člověk a svět práce je pro výchovu člověka v oblasti nejen mediální výchovy složkou nanejvýš důležitou.

Další myšlenkou, kterou bychom chtěli zdůraznit je reflexe a predikce nových trendů vizuální komunikace mezi učitelem a žákem, neboť vizuální komunikace digitálními výukovými klipy, již prostředí škol začíná ovlivňovat.

Vedle nežádoucího používání vizuálních záznamů a digitální techniky, které odsuzujeme, vidíme řešení v začlenění tohoto způsobu komunikace do výuky a nabídnutí pozitivních podnětů pro možné využívání digitální technologie například mobilních telefonů v rámci metod technologické edukace. Záznam praktických činností, funkcí technických systémů se v oblasti technologické edukace nabízejí jako forma domácího úkolu, či samostatné práce žáků.

Zpracovali jsme a zvolili specifické vizuální struktury pro expozici procedurálních znalostí a expozici pojmových a konceptuálních znalostí. Diagnostiku znalostních změn jsme prováděli analýzou a komparací dětské kresby s možností textového komentáře. Tato metoda se ukázala jako výhodná, neboť odpovídala charakteru prezentovaných vizuálních informací a také respektovala možnosti vyjádření znalostí u zkoumaného vzorku žáků 2. – 5. tříd.

3 ZÁVĚR

Je žádoucí, abychom se zmínili o výhodách používání výukových klipů, které jsme zjistili při výzkumu:

Výukový klip umožňuje neztratit řídicí roli učitele ve vyučovací hodině. Učitel má možnost verbálně vizuální klip komentovat, přizpůsobit rychlost promítání percepčním schopnostem žáků. Kdykoli klip či jeho sekvenci zopakovat, upozornit na podstatné detaily.

- Výukovým klipem lze žákovu pozornost stimulovat vzhledem k totálnímu charakteru vizuálního působení na žákovu percepci.
- Vizuální klipem je možno žáky motivovat k práci a plnění úkolů.
- Je účinný jako prostředek řízení frontální výuky.
- Používání výukových klipů umožňuje rozšířit nabídku a volbu vyučovacích metod.
- Výukový klip je relativně levný a snadno realizovatelný.
- Umožňuje snadnou distribuci a archivaci, prostřednictvím internetových portálů.
- Výukový klip ve spojení s praktickou výukou je přínosem z hlediska mediální pedagogiky, neboť umožňuje konfrontaci „mediálního produktu“ s reálnou praktickou zkušeností.
- Výukový klip je přínosem z hlediska extenze, neboť umožňuje překonávat hranice komunikace, zprostředkovat vizuální informaci z míst, které jsou výuce teritoriálně vzdáleny.
- Výukový klip vyžaduje kvalifikovaného učitele, který dokáže výukový klip analyzovat z hlediska vazeb s nadsystémem a podsystémem v širších souvislostech mezipředmětových vztahů. Výukový klip je novým druhem domácího úkolu pro žáky a pozitivně naplňuje tento způsob komunikace.

Nutno zmínit rovněž rizika používání výukových klipů:

- Zkreslení skutečnosti. Výukový klip ač zobrazuje skutečnost s vysokým stupněm vizuálního znázornění reality, vždy realitu určitým způsobem zkreslí a ochudí. To může u žáka vést k zjednodušení prezentované problematiky a způsobit nepřesné pochopení prezentované informace. Tomu lze zabránit konfrontací s praktickou činností a skutečností a odborným výkladem učitele.
- Relativní finanční náročnost na technické vybavení.
- Náročnost na učitelovy kompetence (9).

- Rizika zrakové hygieny, vlivu reklam, komerce a podprahových informací (8). Musíme rovněž upozornit, že tyto rizika neeliminuje pro oblast školství česká legislativa, což můžeme doložit zmiňovanými zákony (10).
- Inklinace tohoto způsobu komunikace k prezentaci povrchních informací.

Pedagogický výzkum je publikovaný v práci Strukturace digitálních vizuálních záznamů v technologické edukaci. Tento výzkum změřil rozdíly v změně znalostí mezi jednotlivými věkovými skupinami žáků a prezentovanými vizuálními strukturami výukového klipu.

Literatura

1. *46 million mobile video subscribers by 2010* [on line]. c2007 [cit. 2008-01-11]. Dostupné z: <<http://test.infonetics.com/pr/2007/ms07.mtv.1h.nr.asp>>.
2. ANDERSON, W., KRATHWOHL, D. *Taxonomy for Learning, Teaching a Assesing*. New York: Longman, 2001. ISBN 0-8013-1903-X.
3. ECO, U. *Mysl a smysl*. Praha: Knihovna nadace Vize 97, 2000.
4. JIRÁK, J., KÖPPLOVÁ, B. *Média a společnost*. Praha: Portál, 2003. ISBN 80-7178-697-7.
5. KESNER, L. Média a obraznost. In *Sborník symposia České sekce INSEA 2000*. Praha: Česká sekce INSEA, 2000. s. 74 – 88.
6. MAREŠ, J. Učení z obrazového materiálu. In *Pedagogika 45*. Praha: Pedagogická fakulta UK Praha, 1995. s. 318-326. ISSN 3330-3815.
7. MCLUHAN, H. M. *Jak rozumět médiím: Extenze člověka*. Přeložil Miloš Calda. Praha: Odeon. 1991. 348 s. Přeložil Miloš Calda. ISBN 80-207-0296-2.
8. *Přehled upozornění a pokut za porušení povinností stanovených zákonem č.468/1991 Sb.* [on line]. 2008 [cit. 2008-01-11]. Praha: Rada pro rozhlasové a televizní vysílání. Dostupné z: <http://archiv.rtrtv.cz/zprava2002/43.html>
9. MASTALERZ E.: Dydaktyka jako weryfikacja przygotowania studentów w zakresie kompetencji kluczowych [w] , DIDMATTECH 2007 DIL II, Votobia Olomunc, red. J. Stoffa, V. Stoffova, M. Chraska, s.642-645, ISBN 80-7220-296-0 ZÁKON č. 561/2004 Sb. ze dne 24. září 2004.
10. O předškolním, základním, středním, vyšším odborném a jiném vzdělávání (školský zákon) ve znění pozdějších změn provedených zákonem č. 383/2005 Sb.
11. ZINGRONE, F. *The media symplex: at the edge of meaning in the age of chaos*. Toronto: Stoddart, 2001. 283 s. ISBN 0-7737-3293-4.
12. *Zpráva o stavu vysílání a činnosti rady pro rozhlasové a televizní vysílání za období 1. 1. 2002 - 31. 12. 2002* [on-line]. 2003 [cit. 2008-01-11]. Dostupné z: <<http://archiv.rtrtv.cz/files/zprava2002/zprava2002b.doc>>.

Lektoroval: doc. PhDr. Miroslav Chráska, Ph.D.

Kontaktní adresa

Václav Tvarůžka, Mgr.,
Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta
Katedra technické a pracovní výchovy
Českobratrská 16, 701 03 Ostrava
e-mail: vaclav.tvaruzka@osu.cz

Ladislav Rudolf, Ing., Ph.D.,
Ostravská univerzita, Pedagogická fakulta
Katedra technické a pracovní výchovy
Českobratrská 16, 701 03 Ostrava
e-mail: ladislav.rudolf@osu.cz